

## NAUČNÁ STEZKA KAMENNÉ ŘADY U KOUNOVA

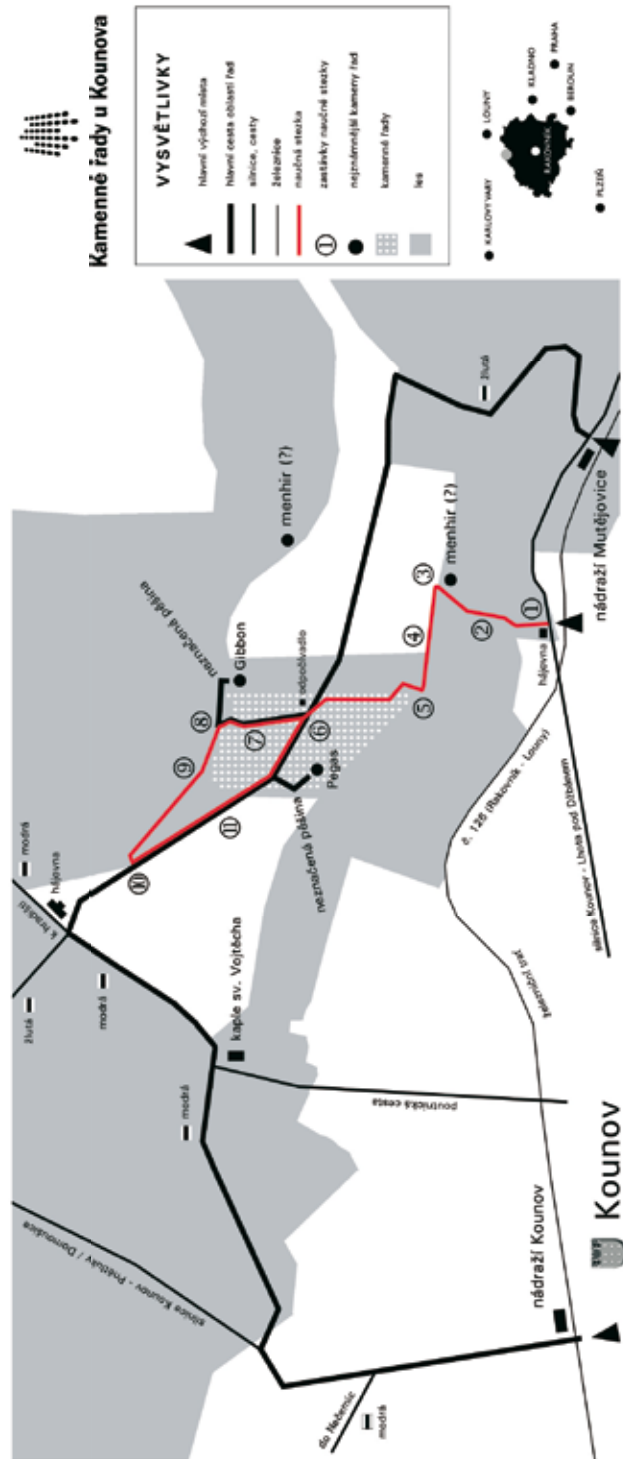
Od roku 1987 je průvodcem oblastí kamenných řad na náhorní plošině Rovina u Kounova naučná stezka, která začíná u železničního přejezdu asi 0,7 km od nádraží Mutějovice při silnici do Kounova. Stezka měla původně vyprávět jen o historických a astronomických souvislostech kamenných řad, postupem času se však záměr rozvinul do přírodovědně – historické naučné stezky, jejímž cílem je představit nejen ojedinělou megalitickou památku, ale také přírodní zajímavosti zdejšího kraje, který byl v roce 1994 prohlášen pro svůj zachovalý a jedinečný krajinný ráz Přírodním parkem Džbán. Přírodovědné panely naučné stezky popisují například třetihorní původ Roviny, zdejší faunu a flóru, paleontologické zajímavosti (včetně zkamenělin drobné druhohorní vodní fauny) a podobně. Kamenným řadám jsou věnovány tři panely a přináší základní údaje o počtu a složení řad, některé teorie o jejich původu, představují i dva největší kameny řad (Pegas, Gibbon) a letmo přibližují i další megalitické památky v okolí. Kamenné řady však nejsou jedinou historickou zajímavostí na trase naučné stezky, desáté zastavení je věnováno pozůstatkům hradíště, které se nachází v lese na severním výběžku Roviny. Kromě krátkého úvodního stoupání do strmého svahu náhorní plošiny Rovina vede asi 2 km dlouhá stezka nenáročným, dobře schůdným terénem. K nejmalebnějším částem trasy patří úsek mezi devátým a desátým panelem, kde stezku lemují množství věkových buků. U šesté zastávky je kryté odpočívadlo.

*Témata panelů:*

- 1) Naučná stezka – úvodní informace
- 2) Společenstvo prosvětleného lesního stanoviště
- 3) Geologické, paleontologické zajímavosti
- 4) Dřeviny lesních společenstev
- 5) Společenstvo lesního okraje a mýtin
- 6) Kamenné řady u Kounova
- 7) Původ a účel řad
- 8) Největší kameny na Rovině
- 9) Sutový les
- 10) Hradíště
- 11) Listnatý les



Kámen Pegas



# 1

## Kamenné řady u Kounova

### ZÁKLADNÍ INFORMACE

NAPSAL  
**ROMAN HARTL**

www.Rakovnicko.info  
autorský projekt Rakovnicka

V RAKOVNÍCE 2006.  
SVAZEK MĚST A OBČÍ RAKOVNICKA

## KAMENNÉ ŘADY U KOUNOVA

Roku 1934 zveřejnil severočeský vlastivědný časopis Krajem Lučanů příspěvek učitele Antonína Patejdlu o podivných řadách kamenů, vyskládaných napříč náhorní plošinou Rovina poblíž Kounova. Článek o zvláštnosti, kterou lidé z okolí znali od nepaměti, způsobil mezi vědci i laickými badateli poprask. Přestože si však nad řadami lámou hlavu už bezmála tři čtvrtě století, tajemství Roviny jim uniká, stále nevíme kdo, ani kdy, ani proč řady sestavil.

Dosavadní výzkumy ukázaly, že Rovinu přetínalo od hrany k hraně v severojižním směru čtrnáct, možná až šestnáct víceméně rovnoběžných a rovných řad kamenů, převážně křemenců a slepenců. Neznámí stavitelé jich z okolí, snad až z kilometrů vzdálených míst, dopravili na Rovinu tisíce, od drobného kaménka po mohutné balvany, těžké několik metrů, celkem zhruba pět set tun. Napříč holou Rovinou vyhloubili mělký žlab, do kterého v určitých rozestupech sázeli do kruhových lůžek z drobných kamenů velké křemencové bloky, které dosahovaly až výšky lidské postavy (podle dochovaných svědectví jich v jedné z řad bylo ještě před druhou světovou válkou čtrnáct) a jednotlivé velké kameny spojili v řady pásy z drobných kamenů, kterých pokládali několik vedle sebe a v několika vrstvách nad sebou. Spojovací pásy mezi velkými kameny dnes nejsou vidět, zakryla je vrstva prsti. Velké kameny stály i mezi řadami, byly mezi nimi i kamenné kruhy o průměru okolo šesti metrů a snad i krátké linie z několika kamenů. Mimo řady leží i dva největší kameny Pegas a Gibbon, nelze však určit, jsou-li na původním místě. Odstup řad nebyl pravidelný, od zhruba deseti do dvaceti metrů. Stejně tak jejich délka, která kopírovala proměnlivou šířku Roviny, měly asi dvě stě až čtyři sta metrů. Další samostatné kameny vztýčili stavitelé zhruba tři sta metrů východně od řad. Badatel Jaroslav Helšus doložil vyprávěním pamětníků tři, nejvyšší čněl asi dva metry nad zemí. Při scelování pozemků v padesátých letech 20. století však dva z nich odvedli zemědělci k okrajům pole, kde leží dodnes, třetí, příliš těžký, aby ho utáhli, zahrnu-li do hluboké jámy, kterou vykopali u místa, kde menhir stál.

Coopodoběradvíme, však může být jen část způsobilých konstrukcí stavba obraz, který se dosud podařilo složit z historických záznamů, výpovědí pamětníků a dílčích archeologických průzkumů, pouze mlhavou črtou místa jeho účelu. Kamenná mozaika na Rovině se tak liší od všeho, co z historie známe, že nedokážeme ani odhadnout, kolik z ní lidé už zničili a příroda ukryla pod vrstvou nové země. Jen během minulého století lidé zpusťovali a vydracovali stavbu tak, že nynější viditelný stav je zlomek podoby, kterou řady měly ještě kolem roku 1900.

Zatímco ničení řad postoupilo od vydání Patejdlu článku milovými skoky, k pochopení jejich funkce jsme sotva o několik nepatrných krůčků blíž. Analýza pylových zrněk vyjmutých zpod kamenů ukázala, že stavba vznikla ve starší době, než středověku, a vyvrátila tak názor, že řady vznikly jako hranice políček při parcelaci Roviny v 19. století. Neobstála ani tvrzení o přirozeném původu řad (odplavení zvětralé horninové krusty kolem křemencových jader), pohanském závošti, obranných valem nebo o letišti mimozemšťanů.

Vysvětlení musíme hledat jinde. Bez ohledu na představy, které stavba nad Kounovem vyvolává, byla zřejmě především soustavou záměrně vztýčených kamenů, pro které se vžil název menhir (= dlouhý kámen, kámen vztýčený do výšky delším rozměrem). V pojednání o menhírech napsal v roce 1984 archeolog Karel Sklenář, že „balvan umístěný do nepřirozené svislé polohy musel od nejstarších dob vzbuzovat mimořádné myšlenkové asociace a ztělesňovat určité abstraktní představy. . . V této souvislosti se uvažuje o symbolu, respektive prostředníku styku země a nebe, lidí a bohů (snad i jako monumentalizovaný obětní kůl), o symbolu kultu

předků (respektive sídle, útočišti duší zemřelých či maximálně abstrahované podobě stojícího člověka, předka), v přeneseném smyslu tedy i symbolu rodového společenství; o abstraktním zpodobění božstva, o symbolu falického kultu plodnosti a síly, ale i o světském symbolu bohatství a moci osoby či rodu; o nástroji astronomických pozorování (kde ovšem praktická a kulturní stránka souvisí), . . .“ Starý místní název řad byl „Božiště“, tedy místo posvátných obřadů. Folklorista Ljuba Hornof-Karpatějev, rodák z blízkých Hředlů, usoudil v roce 1941, že řady na „Božišti“ byly astronomickým slunečním kalendářem, jehož mechanismu využívali pohanští kněží k přibližnému určení dne významných jarních slunečních obřadů, při kterých snad byli obětováni i lidé. K uctívání slunce vztáhl Karpatějev i původ mnoha názvů místních poloh, stopy slunečních rituálů našel i ve zdejších slovesných památkách. Astronomickou funkci řad rozvinuli později paleoastronomové (věnují se bádání o astronomické orientaci především pravěkých staveb), kteří zjistili řadu zajímavých astronomických souvislostí a vzdáleností, které se objevují také u dalších známých megalitických staveb (= pravěkých staveb složených z obřích kamenů. Stáří megalitických staveb se odhaduje až na tři tisíce let a nejednodušší formou jsou menhiry. Základní mírou megalitických staveb je megalitický yard, rovná se přibližně 83 centimetrům). V kameni Gibbon našli zásek v podobě širokého písmene „V“, který paleoastronomové považovali za astronomický hledáček. Náповědu k vysvětlení funkce řad může podle některých badatelů ukrývat i pověst o svatém Vojtěchovi, který v místech dnešní kaple svatého Vojtěcha pod jižní hranou Roviny zhruba jeden kilometr západně od řad, vyprosíl stojící na kameni, do kterého se otiskl obrys jeho nohou, dešť pro vyprahlou okolní krajinu. Vodítkem k pochopení kamenných řad mohou snad být i zkušenosti lidí, kteří mezi nimi přenocovali. Shodují se, že v určitý čas během noci pocítili bez zjevných příčin smrtelnou úzkost.



Jedna z nejlépe zachovalých řad.

Stavby podobné té na Rovině, ač nesrovnatelně skromnější, se nachází nebo jsou doloženy vyprávěním pamětníků v blízkém okolí (řady u Nečemic a Klučku, řada a kruh na vrchu Špičák a kruhy u Hředel) a s řadami nad Kounovem leží v jedné linii. Jedná se o části jednoho rozsáhlého posvátného komplexu, jak se domnívají někteří badatelé? Nevíme. Stejně bezradní jsme při hledání možného vztahu mezi řadami a hradističem v severním výběžku Roviny a pravěkým sídlištěm Ve struhách u Mutějovic, které rovněž tvoří jednu přímou linii, a vztahu řad k dalším hradističům v okolí (Džbán, Dřevíč nebo Loustín).

## VYCHÁZKA NA ŘADY

*Areal kamenných řad je volně přístupný, nejlepší roční dobou k prohlídce je začátek jara nebo podzim. Nejvýhodnějším výchozím místem je železniční nádraží Mutějovice. Přímá před nádražím vede žlutě značená turistická trasa k řadám (2 km), která jde po lesní a polní cestě. Úvodní třetina trasy vede poměrně náročným stoupáním, závěrečná třetina po cestě středem pole. Polní cestu využijte i těžká lesní a zemědělská technika, může být proto hůře schůdná. Žlutá trasa vás dovede k 6. panelu naučné stezky s informacemi o kamenných řadách. Z nádraží Mutějovice lze k cestě k řadám zvolit i naučnou stezku, k jejímuž začátku se od nádraží vydejte po silnici ke Kounovu. Asi po 0,7 km dojdete k úvodnímu panelu, který stojí hned u silnice vpravo před plotem hájovny. Naučná stezka vede odtud vzhůru na Rovinu lesní cestou a lesní pěšinou. Kromě strmého úvodního stoupání na Rovinu je chůze po stezce snadná. U třetího panelu vpravo při stezce leží protáhlý křemencový kámen, zřejmě jeden ze dvou samostatných menhirů, odtažených z Roviny při scelování pozemků (viz předchozí text). Další podobný kámen, plochý, leží opodál po směru stezky vlevo za skupinou buků. Pod hranou Roviny mezi 3. a 4. panelem nepřehlédněte starý opukový lom, jehož stěna je působivou ukázkou přirozeného rozpadu opuky. Na hraně Roviny poblíž 4. panelu lze najít staré nízké pískovcové mezníky s římskými číslicemi.*

*Pokud zvolíte za výchozí místo železniční nádraží Kounov (zhruba o kilometr delší trasa), vydejte se nejdříve z obce po silnici k Pňetlukám a od rozcestí do Nečemic pokračujte po modře značené turistické trase na Rovinu, až k hájovně na křižovatce se žlutou turistickou trasou. Po žlutě se dejte doprava, trasa vás dovede k 6. panelu naučné stezky.*

*Ke kameni Gibbon jděte od 8. zastávky naučné stezky po pěšině, která vede po hraně Roviny k východu (viz mapka). Po chvíli dojdete k málo zratelné odbočce kolmo vpravo přes zarostlé jámy do mladého borového lesa (pokud odbočku minete, dojdete asi po dalších 40 metrech k poli). Odbočka vede ke kameni Gibbon, asi po 50 metrech jste na místě, kámen označuje turistická tabulka. Chcete-li si prohlédnout i druhý z menhirů odtažených při scelování pozemků, vraťte se od kamene Gibbon na pěšinu od 8. zastávky a pokračujte po ní k východu až k poli a pak stále vpřed po hraně Roviny při okraji pole asi 300 metrů ke skupině starých smrků. Za ní menhir, rozbitý na dvě části, leží.*

*Kámen Pegas leží v porostu mladých smrků u paseky v jihozápadní části areálu řad. Nejlepší přístup je po pěšině z hlavní cesty areálem řad (žlutá turistická trasa). Pěšina pasekou začíná poblíž ořezaného stromu se žlutou turistickou značkou, značkou naučné stezky a červeným bodem (pozor, nenechte se zmást torzem stromu s turistickými značkami, ale bez červeného bodu, který je opodál při cestě, hlouběji v areálu řad). U stromu se značkami se pusťte z cesty kolmo do paseky. Asi po 50 krocích odbočte mírně vlevo do nápadného průseku mezi mladými smrků. Po dalších 50 krocích jste zhruba u cíle, Pegas bude blízko před vámi nebo po vaší levé ruce, leží ukrytý na okraji souvislejšího porostu mladých smrků, na stromě u kamene je turistická tabulka.*

## VYBRANÉ SOUŘADNICE GPS (WGS 84)

**Začátek naučné stezky** - N50 13.095 E13 41.906

**Kámen Gibbon** - N50 13.563 E13 41.743

**Kámen Pegas** - N50 13.429 E13 41.535

**Menhir na severní hraně Roviny** - N50 13.502 E13 42.061